

KATTA YETILIK MAMLAKATLAR**Abdusattorov sunnatjon ravshanovich**

Tel: 88-069-16-76

Termiz Davlat universiteti, Iqtisodiyot fakulteti 2-kurs talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14173777>

Annotatsiya. Ushbu maqolada biz katta yettilik guruhiga kiruvchi davlatlarning iqtisodiy, ijtimoiy ko'rsatkichlari hamda ularning rivojlanishiga sabab bo'lgan sohalar bilan tanishamiz.

Kalit so'zlar: katta yettilik, sanoat, yaim,yaimni aholi jon boshiga tog'ri keladigan qismi, covid-19,neft, gaz, iqtisodiy inqiroz.

BIG SEVEN COUNTRIES

Abstract. In this article, we will get acquainted with the economic and social indicators of the countries that are part of the group of seven, as well as the sectors that led to their development.

Key words: big seven, industry, GDP, GDP per capita, covid-19, oil, gas, economic crisis.

БОЛЬШАЯ СЕМЬ СТРАН

Аннотация. В этой статье мы познакомимся с экономическими и социальными показателями стран, входящих в «семерку», а также направлениями, обусловившими их развитие.

Ключевые слова: большая семерка, промышленность, ВВП, ВВП на душу населения, covid-19, нефть, газ, экономический кризис.

Katta yettilik mamlakatlari (yoki "G7" mamlakatlari) — bu dunyoning eng rivojlangan va iqtisodiy jihatdan kuchli davlatlaridan iborat guruhdir. Ushbu mamlakatlar global iqtisodiy va siyosiy masalalarda muhim rol o'ynaydi. Katta yettilik mamlakatlari quyidagilardan iborat:

1. AQSh (Amerika Qo'shma Shtatlari): Dunyoning eng yirik iqtisodiyoti va moliyaviy markazi. Texnologiya, sanoat va xizmatlar sohalarida yetakchi.
2. Kanada: Katta tabiiy resurslarga ega bo'lgan va rivojlangan iqtisodiyoti bor. Energiya, qishloq xo'jaligi va xizmatlar sohalarida kuchli.
3. Buyuk Britaniya: Moliyaviy xizmatlar va bank sohasida yetakchi. London — global moliya markazi.
4. Fransiya: Rivojlangan sanoat va xizmatlar sektori, shuningdek, qishloq xo'jaligi sohasida kuchli. Madaniyat va san'atda ham muhim o'rin tutadi.
5. Germaniya: Yevropaning eng yirik iqtisodiyoti va sanoat markazi. Avtomobil, mashinasozlik va kimyo sanoatida kuchli.
6. Italiya: Rivojlangan sanoat va qishloq xo'jaligi, shuningdek, moda va dizayn sohalarida tanilgan.
7. Yaponiya: Texnologiya va innovatsiyalar sohasida yetakchi.

Avtomobil va elektronika sanoatida kuchli. AQSh iqtisodiyoti — oʻta yuqori darajadagi rivojlangan aralash iqtisodiyot. Amerika Qoʻshma Shtatlari dunyodagi eng katta nominal YaIMga hamda juda katta iqtisodiy boyliklarga egalik qilib, hozirda dunyo mamlakatlarining xarid qobiliyati pariteti (XQP) boʻyicha hisoblangan yalpi ichki mahsuloti boʻyicha Xitoydan keyingi 2-oʻrinni egallab turibdi. AQShning nominal yalpi ichki mahsulot hajmi 2017-yilda 19,5 trillion dollarni tashkil etib, yillik nominal YaIM 2018-yilning 1-choragida ilk bor 20 trilliondan oshgan va 20,1 trillion dollarga yetgan. AQSh YaIMning 70% ga yaqinini shaxsiy isteʼmol, 18% ini biznes investitsiyalari, 17% ini hukumat (federal, shtat va mahalliy, lekin isteʼmolda boʻlgan ijtimoiy sugʻurta kabi transfert toʻlovlari bundan mustasno) va 3% ini sof eksportning AQSh hisobiga salbiy savdo taqchilligi tashkil qiladi.

Mamlakatda real yalpi ichki mahsuloti ishlab chiqarish va daromadning oʻlchovi boʻlib, 2017-yilda 2,3%, 2016-yilda 1,5% va 2015-yilda 2,9% ga oʻsdi. Real YaIM 2018-yilning 1-choragida 2,2%, 2018-yilning 2-choragida 4,2%, 2018-yilning 3-choragida 3,4% va 2018-yilning 4-choragida 2,2% yillik surʼatlarda oʻsdi; 2-chorak surʼati 2014-yilning 3-choragidan beri eng yaxshi oʻsish surʼati va 2018-yilda yalpi ichki mahsulotning 2,9% ga oʻsishi iqtisodiyotning oʻn yillikdagi eng yaxshi koʻrsatkichi boʻldi. 2020-yilda oʻsish surʼati COVID-19 pandemiyasi natijasida pasayishni boshladi, natijada YaIM 2020-yilning 1-choragida choraklik oʻsish surʼati -5,0% ga va mos ravishda 2020-yilning 2-choragida -32,9% ga qisqardi. 2014-yil holatiga koʻra, Xitoy xarid qobiliyati paritetini konvertatsiya qilish stavkalari boʻyicha oʻlchanadigan yalpi ichki mahsulot boʻyicha AQShdan eng yirik iqtisodiyot sifatida oʻtib ketdi¹.

Amerika Qoʻshma Shtatlari bu muhim bosqichdan oldin bir asrdan koʻproq vaqt davomida eng yirik iqtisodiyot edi; Xitoy soʻnggi 40 yil ichida AQShning oʻsish surʼatlaridan uch baravar koʻproq oʻsdi. 2017-yil holatiga koʻra, Yevropa Ittifoqi yalpi ichki mahsuloti AQShga qaraganda taxminan 5% ga koʻproq edi. Kanada yuqori darajada rivojlangan, gullab-yashnagan mamlakatdir.

Uning iqtisodiyoti koʻp yillar davomida uygʻun rivojlandi. Bunga maʼlum siyosiy, investitsion va moliyaviy omillar yordam berdi. Shu tufayli Kanada yalpi ichki mahsuloti dunyodagi eng yuqori koʻrsatkichlardan biri hisoblanadi. Mamlakat iqtisodiyotining chet el kapitaliga bogʻliqligi uning oʻziga xos xususiyatidir. Bu davlatning rivojlanishi qaysi yoʻnalishlarda amalga oshirilganligi, shuningdek, Kanada iqtisodiy faoliyatining asosiy tarmoqlari haqida keyinroq muhokama qilinadi. Sanoat sohasida jiddiy oʻzgarishlar roʻy berdi. Soʻnggi bir necha yil ichida Kanada bu metamorfozalarni boshdan kechirdi.

Mamlakat iqtisodiyoti avvallari, asosan, neft, gaz va yogʻochsozlik sanoatiga asoslangan edi. 2008-2009 yillarda tovar bozorida sodir boʻlgan voqealar munosabati bilan mamlakat hukumati iqtisodiy faoliyatning strategik yoʻnalishini qayta koʻrib chiqdi.

Natijada, butunlay boshqa tarmoqlar asosiy oqimga aylandi. Kanadada bugungi kunda sanoat elektr energiyasi, telekommunikatsiyalar ishlab chiqarishga qaratilgan. Yangi dori vositalari ishlab chiqarishga, shu yo'nalishda ilmiy izlanishlarga ham katta e'tibor qaratilmoqda.

Sanoat mashinasozlik sanoati, shuningdek, sintetik materiallar, plastmassa va turli polimerlar ishlab chiqarish jadal rivojlanmoqda. Buyuk Britaniya yetakchi savdo va moliyaviy markaz hisoblanadi. Uning iqtisodiyoti uchinchi o'rinda turadi Germaniya va Fransiyadan keyin Yevropa. 2015-yilda Buyuk Britaniyaning nominal YaIM 2,849 trillion dollarni tashkil etdi.

Qishloq xo'jaligi intensiv, yuqori mexanizatsiyalashgan va Yevropa standartlari bo'yicha samarali hisoblanadi. Ishchi kuchining atigi 2 foizi band bo'lgan ushbu tarmoq mamlakatning oziq-ovqatga bo'lgan ehtiyojining 60 foizini qondiradi. Buyuk Britaniya aholisi 64 million kishidan oshadi. Mamlakatda ko'mir, tabiiy gaz va neft konlari mavjud.

Biroq, bu zahiralar tezda tugaydi. 2005-yildan beri Buyuk Britaniya energiya resurslarining sof importchisi hisoblanadi. Xizmat ko'rsatish sohasi davlat o'sishining kalitiga aylandi.

Sanoatning ahamiyati asta-sekin kamayib bormoqda. Bugungi kunga kelib, bu hudud Buyuk Britaniya yalpi ichki mahsulotining atigi 20 foizini tashkil qiladi. Bu sohada ishlashni istaydigan yoshlar kam. Buyuk Britaniya iqtisodiyotining kelajagi xizmat ko'rsatish sohasi, ya'ni moliyaviy segmenti bilan bog'liq. Yaponiya - Sharqiy Osiyoda joylashgan davlat. U 4 ta yirik orolda (Xonsyu, Xokkaydo, Sikoku va Kosu) va ularga tutashgan ko'plab kichik orollarda joylashgan. Mamlakat hududi qariyb 372,2 ming kv.km. Aholisi taxminan 122 million kishini tashkil etadi, ularning 99% dan ortig'i millatiga ko'ra yaponlardir. Mamlakat poytaxti - Tokio (taxminan 12 million kishi). Mamlakat "Katta yettilik" deb ataladigan dunyoning eng rivojlangan mamlakatlari klubiga a'zo. 2015-yilda Yaponiya yalpi ichki mahsuloti 4123,26 milliard dollarni tashkil etdi. Shtat uchinchi yirik avtomobil ishlab chiqaruvchisi. Yaponiya dunyodagi eng innovatsion mamlakatlardan biridir. Undagi ishlab chiqarish yuqori texnologiyali mahsulotlar ishlab chiqarishga qaratilgan. Hozir YaIM dunyoning 11% dan oshadi, aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulot bo'yicha mamlakat AQSHdan oldinda. Bu dunyo sanoat ishlab chiqarishining qariyb 12% ni tashkil qiladi. Iqtisodiyotni "qimmat iyena"ga moslashtirish deyarli yakunlandi. Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishning yangi modeliga o'tish allaqachon boshlangan, bunda asosiy e'tibor eksportga emas, balki ichki iste'molga qaratiladi.

Germaniya – dunyoning iqtisodiyoti yuqori darajada rivojlangan davlatlardan biri. Yalpi ichki mahsulotning 71% xizmat ko'rsatish sohasiga to'g'ri keladi, qolgan 29% esa sanoat va qurilishga to'g'ri keladi. Xizmat ko'rsatish sohasi GFR iqtisodiyotining asosini tashkil qiladi. Hozirgi paytda telekommunikatsiya va axborot tarmoqlari jadal rivojlanib bormoqda. GFRning bank-moliya sektori Yevropa Ittifoqidagi eng qudratli sektordir.

Dunyoning eng yirik 50 bankidan 8 tasi Germaniyaga qarashli. ITTKI tizimiga Germaniyaning YIMlarining 2,5% sarflanadi. Xizmat ko'rsatish sohasida ijtimoiy xizmatlarga alohida joy ajratilgan. Ijtimoiy ehtiyojlarga ajratiladigan asosiy mablag'lar nafaqaxo'rlar pensiyasi (xarajatning 1/3 qismi) va ishsizlik bo'yicha nafaqalarga sarflanadi. Germaniya aholini tibbiy yordam muassasalari bilan ta'minlash bo'yicha dunyoda yetakchi o'rinni egallagan.

Shuningdek, mamlakatda turizm yaxshi rivojlangan. Germaniyada tosh, qo'ng'ir ko'mir (dunyoda 1-o'rin) va kaliy tuzlari qazib olinadi. Olingan tabiiy gaz mamlakat ehtiyojining faqat 1/3 qismini qoplaydi. Germaniyada elektr quvvatini asosan AES (30%) va IES (63%) ishlab chiqaradi. Mamlakatda mashinasozlik sanoati yetakchi o'rinni egallaydi, u sanoatning 1/2 va eksport mahsulotlarining 1/2 qismini tashkil qiladi. Mamlakat dunyoda yengil avtomobillar ishlab chiqarish bo'yicha 3-o'rinda turadi (yiliga 5 mln. dan ortiq). Germaniyada raketa, fuqarolik samolyotlari va harbiy samolyotlar, sun'iy yo'ldoshlar, radarlar, masofaga uzatuvchi asboblari, aviatsiya va raketa dvigatellari ishlab chiqariladi, shuningdek, nazoratolchash apparatlari, tibbiy jihozlar, axborot texnikasi, robototexnika, maishiy texnika, raketasozlik va optik mexanika sanoatlarida ham ishlab chiqarish yaxshi yo'lga qo'yilgan. Germaniya kimyoviy mahsulotlar eksporti bo'yicha dunyoda 1-o'rinda turadi. Kimyo sanoatida plastmassa, sun'iy tola va kauchuk ishlab chiqarish yaxshi rivojlangan. Bundan tashqari dori-darmon ishlab chiqarish bo'yicha mamlakat dunyoda 2-o'rinda turadi. Fransiya – G'arbiy Yevropadagi eng yirik davlat. U hududining kattaligi jihatdan Yevropa Ittifoqida birinchi o'rinda turadi. Mamlakatning umumiy maydoni 544 ming kvadrat km.ni tashkil etadi. Uning uchdan ikki qismi tekislikdan iborat.

Fransiya iqtisodiyoti barcha sohalarda yaxshi diversifikatsiyalangan. Hukumat ko'pgina yirik kompaniyalarni, jumladan Air France, France Telecom, Renault va Thalesni qisman yoki to'liq xususlashtirdi.

Biroq energetika, jamoat transporti va harbiy-sanoat kompleksida davlatning roli muhimligicha qolmoqda. Terror xurujlari, ish tashlashlar va yomon ob-havoga qaramay, Fransiya dunyodagi eng jozibali sayyohlik yo'nalishi bo'lib qolmoqda. 2016-yilda unga 83 million xorijlik tashrif buyurgan, ulardan 530 ming nafari Evro-2016ga kelgan. Italiya yuqori darajada rivojlangan ijtimoiy bozor iqtisodiyotiga ega.

U Yevropa Ittifoqidagi uchinchi yirik milliy iqtisodiyotdir, hamda Yevropadagi ikkinchi yirik ishlab chiqarish sanoati (dunyoda 7-o'rinda) hisoblanadi. Nominal yalpi ichki mahsulot bo'yicha dunyodagi 9- va YaIM (XQP) bo'yicha esa 12-o'rinda turadi. Italiya yuqori daromadli rivojlangan davlat bo'lib, uning ilg'or va diversifikatsiyalangan iqtisodiyoti dunyodagi eng yiriklari qatorida turadi va iqtisodiyotda xizmat ko'rsatish sektori ustunlik qiladi.

Italiya katta kuchga ega davlat va Yevropa Ittifoqi, Yevro hudud, Shengen hududi, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyoti tashkiloti (OECD), G20 ning asoschilaridan biri hisoblanadi Italiya iqtisodiyoti 2021-yildagi 611 milliard dollarlik eksport bilan dunyodagi sakkizinchi yirik eksportchidir. Italiya o'zining eng yaqin savdo aloqalarini Yevropa Ittifoqi davlatlari bilan amalga oshiradi va umumiy savdoning taxminan 59 foizi shu davlatlar hissasiga to'g'ri keladi. Eng yirik savdohamkorlari bozor ulushi bo'yicha Germaniya (12,5%) Fransiya(10,3%), (9%), Ispaniya (5,2%), Buyuk Britaniya (5,2%) va Shveysariya (4,6%) hisoblanadi.**xulosa qilib aytganda**, katta yettilik mamlakatlari global iqtisodiy va siyosiy muhitda muhim rol o'ynaydi. Ularning iqtisodiy kuchi, siyosiy ta'siri va innovatsion salohiyati dunyo miqyosida barqarorlik va rivojlanishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. G7 mamlakatlarining hamkorligi va birgalikdagi harakatlari, global muammolarni hal qilishda va kelajakdagi barqaror rivojlanishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.